

Visualizations of Everyday Life in Interactionist Inquiry

POD REDAKCJĄ

KRZYSZTOFA T. KONECKIEGO

ANNY KACPERCZYK

Wizualizacje
życia codziennego
w badaniach
interakcjonistycznych

**Visualizations
of Everyday Life
in Interactionist
Inquiry**

**Wizualizacje
życia codziennego
w badaniach
interakcjonistycznych**

Visualizations of Everyday Life in Interactionist Inquiry

POD REDAKCJĄ

KRZYSZTOFA T. KONECKIEGO
ANNY KACPERCZYK

Wizualizacje życia codziennego w badaniach interakcjonistycznych

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Łódź 2020

Krzysztof T. Konecki, Anna Kacperczyk –
Uniwersytet Łódzki | University of Łódź
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny | Faculty of Economics and Sociology
90-255 Łódź, ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 3/5

RECENZENT | REVIEWER
Marek Gorzko

REDAKTOR INICJUJĄCY | INITIATING EDITOR
Monika Borowczyk

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ | PUBLISHING EDITOR
Joanna Balcerak

PROJEKT GRAFICZNY, SKŁAD I ŁAMANIE |
GRAPHIC DESIGN, TYPESETTING AND FOLDING
Zuzanna Malinowska

KOREKTA TECHNICZNA | TECHNICAL EDITOR
Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI | COVER DESIGN
Polkadot Studio Graficzne Aleksandra Woźniak, Hanna Niemierowicz

ZDJĘCIE NA OKŁADCE | COVER PHOTO
Karolina i Kamil Głowaccy, Ukryte w Kadrze

© Copyright by Authors, Łódź 2020
© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2020

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Published by Łódź University Press
Wydanie I. | First Edition
W.09998.20.0.K

Ark. druk. | Printing sheets: 22.5
Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ |
Printed directly from camera-ready
materials provided to the Łódź University Press

ISBN 978-83-8220-248-9
e-ISBN 978-83-8220-249-6

Publikacja powstała w ramach Działań Upowszechniających Naukę | The publication was created as a part of the Scientific Dissemination Activities, 603/P-DUN/2017, Organization of the VIII International Conference of the European Society for the Study of Symbolic Interaction “Studying Everyday Life: Generic Dimension of Interactionist Inquiry.”

SPIS TREŚCI | CONTENTS

Anna Kacperczyk
Krzysztof T.Konecki

Łucja Lange

Paulina Bunio-Mroczek
Jagoda Przybysz

Anna Kacperczyk

Waldemar Dymarczyk
Anna Trzeźniewska

Karolina Głowacka
Kamil Głowacki

Wprowadzenie

Introduction

Anna Kacperczyk

Uniwersytet Łódzki
University of Łódź

Krzysztof T. Konecki

Uniwersytet Łódzki
University of Łódź

Pomysł albumu-monografii, a wcześniej wystaw, zrodził się w 2016 roku podczas prac koncepcyjnych nad organizacją międzynarodowej konferencji socjologicznej *Studying Everyday Life: Generic Dimensions of Interactionist Inquiry*, która odbyła się na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego w dniach 4–8 lipca 2017 roku.

Od 2010 roku konferencja ta jest organizowana przez Europejskie Stowarzyszenie Badań Symbolicznej Interakcji (European Society for the Study of Symbolic Interaction, ESSSI) w różnych miastach Europy. Kolejno były to: Piza we Włoszech (2010), Kassel w Niemczech (2011), Rotterdam w Holandii (2012), Uppsala w Szwecji (2013), Aalborg w Danii (2014), Salford w Wielkiej Brytanii (2015), Topola w Bułgarii (2016), a w roku 2017 Łódź (patrz: www.eusssi2017.uni.lodz.pl).

Badacze symbolicznej interakcji zajmują się tym, w jaki sposób ludzie w codziennych kontaktach wytworzą i reprodukują wzory życia społecznego, podtrzymując to, co odbieramy jako naszą rzeczywistość. Zgodnie z tą teorią, ludzie działają na podstawie znaczeń, przypisywanych rzeczom, a znaczenia te wywodzą z codziennych interakcji. W trakcie spotkań z innymi jednostki ustanawiają, negocjują i modyfikują znaczenia, nieustannie podejmując trud definiowania sytuacji, w których przyszło im działać, by następnie postępować zgodnie z tymi definicjami. Życie społeczne opiera się więc na „symbolicznej interakcji” – nieustannym oddziaływaniu ludzi na siebie, przekazywaniu znaczeń i wymianie symboli.

Codziennie terminy i język potoczny nie powinny być odrzucane przez socjologów oraz naukowców zajmujących się badaniem życia społecznego. Potrzebujemy wiedzy na temat życia codziennego i języka, aby zrozumieć znaczenia i motywacje ludzi. Przemiany

The idea of the album-monograph, and earlier exhibitions, was born in 2016, during the conceptual work on the organization of the international sociological conference *Studying Everyday Life: Generic Dimensions of Interactionist Inquiry*, which was held at the Faculty of Economics and Sociology of the University of Łódź on 4–8 July 2017.

Conferences on the subject of symbolic interaction have been organized by the European Society for Symbolic Interaction (ESSSI) across Europe since 2010. The conferences were organized sequentially in Pisa, Italy (2010), Kassel, Germany (2011), Rotterdam, the Netherlands (2012), Uppsala, Sweden (2013), Aalborg, Denmark (2014), Salford, the United Kingdom (2015), Topola, Bulgaria (2016), and finally, in 2017, the conference took place in Łódź, Poland (see: www.eusssi2017.uni.lodz.pl).

Researchers of symbolic interaction investigate the way people create and reproduce patterns of social life in everyday contacts, sustaining what we perceive as our reality. In this theory, it is assumed that people act on the basis of the meanings they assign to things, and these meanings derive from everyday interactions. During encounters with others, meanings are established, negotiated, and modified, and individuals continually make an effort to define the situations in which they act and then follow these definitions. Social life is based on “symbolic interaction” – i.e., the constant influence of people on each other, on the transmission of meanings, and the exchange of symbols.

Everyday terms, images, and language should not be discarded by sociologists and human scientists. We need everyday life knowledge and vernacular language to understand the meanings and motivations

społeczne, małżeństwo, hobby, zabawę, kryzysy czy samobójstwa odmiennie się rozumie w różnych grupach. Chcąc zrozumieć zjawiska życia codziennego, nie możemy używać wyłącznie abstrakcyjnego języka i znaczeń naukowo zdefiniowanych. Jego zgłębianie nie powinno się odbywać z zewnętrznej perspektywy, jak w pracach Durkheima (1966), należy raczej przyjmować perspektywę insiderów, ze wszystkimi odcieniami znaczeń płynących z odczuwania codzienności. Wymiar wizualny życia codziennego jest bardzo ważny, trzeba go zrozumieć i wyjaśniać w terminach osadzonych w świecie życia codziennego.

Jednak zdroworozsądkowe, codzienne myślenie nie zniknęło, zostało wpisane w obiektywistyczną naukę społeczną i często uważa się je za oczywiste, niewymagające jakiegokolwiek refleksji. „Człowiek, który tak pewnie i arogancko wyśmiał zdrowy rozsądek, stał się więźniem zdrowego rozsądku” (Douglas 1970: X). Chcemy uniknąć tej pułapki. Zrozumienie codzienności stanowi podstawę dla wszystkich odmian socjologii: „Z kilku fundamentalnych powodów socjologia, podobnie jak wszystkie dyscypliny, które wydają się być teoretycznymi i stosowanymi naukami ludzkiego działania, z konieczności zaczyna się i kończy na zrozumieniu życia codziennego” (tamże: 3). Nie oddaliśmy się zbyt od codzienności w naszych kontaktach ze zjawiskami społecznymi, objętymi danymi wizualnymi. Jesteśmy wewnątrz zjawisk i staramy się je zrozumieć takimi, jakimi są, jednocześnie używając pojęć ogólnych, by je opisać (Prus 1996).

Chodziło nam o to, aby wiedza naukowa nie zamykała się w murach akademii, ale pozostawała w żywym związku z życiem codziennym. Dlatego postanowiliśmy, że w ramach konferencji zorganizujemy wystawy tematyczne, zawierające wizualizacje i artefakty,

of people. A transformation, a marriage, a hobby, a play, a crisis, or a suicide could be understood differently in diverse groups. We cannot go too abstract from commonsense language and meanings to understand phenomena as Durkheim wanted (1966). Understanding everyday life phenomena should not be done from the outside perspective; it should be done from an insider perspective, with all the flavors of meanings coming from sensing everyday life. The visual dimension of everyday life is very important to understand it and explicate it in terms that are grounded within this reality.

However, common sense meanings do not disappear; they are inscribed into objectivist social science and are often taken for granted, without any reflection. “The man who so confidently and arrogantly derided common sense became the captive of common sense” (Douglas 1970: X). We want to avoid this trap. Understanding everyday life is a basis for all kinds of sociologies: “For several fundamental reasons, sociology, like all disciplines that purport to be theoretical and applied sciences of human action, necessarily begins and ends with the understanding of everyday life” (ibidem: 3). So, we do not stray from everyday life in our dealings with social phenomena covered by visual data. We are inside the phenomena and try to understand them as they are; however, we also use generic concepts at the same time (Prus 1996).

Therefore, when preparing the conference, we did not want the scientific knowledge to be closed within academia, but to remain in a living relationship with everyday life. Then, we decided to organize thematic exhibitions containing visualizations and artifacts relating to general social processes and phenomena,

odnoszące się do ogólnych procesów oraz zjawisk społecznych. Konceptualizacja poszczególnych wystaw, nad którymi pracowali poszczególni autorzy, miała nawiązywać do rygorów poprawności naukowej, ukazując jednocześnie żywy fragment ludzkiego doświadczenia.

W ramach konferencji otwarto dla szerokiej publiczności pięć wystaw tematycznych, dotyczących: (1) wizualizacji biedy oraz procesów gentryfikacyjnych; (2) fotografii socjologicznej zdeindustrializowanego miasta; (3) społecznego życia zabawek; (4) historii łódzkiego środowiska wspinaczkowego w fotografiach i przedmiotach materialnych; (5) rytuałów ślubnych i symboli z nimi związanych (patrz: <http://www.eusssi2017.uni.lodz.pl/index.php/exhibitions/>).

Niniejszy album nawiązuje bezpośrednio do wydarzeń konferencyjnych i swoją konstrukcją odzwierciedla zawartość poszczególnych ekspozycji. Jest pomyślany jako monografia naukowa, w której artystyczne i dokumentalne wizualizacje zjawisk społecznych opatrzone są komentarzem socjologicznym, analizowane i omawiane za pomocą pojęć i narzędzi wywodzących się ze studiów wizualnych, antropologii oraz socjologii. Staramy się przedstawić różnorodne wymiary analiz życia codziennego odwołując się do socjologicznej i kulturologicznej refleksji nad ich fotograficznymi wizualizacjami.

*

W rozdziale pierwszym prezentujemy wystawę Pauliny Bunio-Mroczek i Jagody Przybysz, zatytułowaną *Wizualizacja gentryfikacji i ubóstwa. Symbole pozycji społecznej w zrewitalizowanym mieście. Przypadek Łodzi*. Autorki ujmują w niej problem gentryfikacji i ubóstwa jako dwie strony tego samego krajobrazu

and that it would be a part of the conference. The conceptualization of individual exhibitions, on which particular authors worked, had to maintain the rigors of scientific correctness while presenting a vivid fragment of human experience at the same time.

As part of the conference, five thematic exhibitions were opened to the general public. Their subjects concerned: (1) the visualization of poverty and gentrification processes; (2) photography of a de-industrialized city; (3) the social life of toys; (4) climbing stories – the history of Łódź’s climbing community in photography and material artifacts; (5) symbols of wedding rituals (see: <http://www.eusssi2017.uni.lodz.pl/index.php/exhibitions/>).

This album refers directly to these conference events, and its construction reflects the content of individual exhibitions. The album is conceived as a scientific monograph in which artistic and documentary visualizations of social phenomena are provided with a sociological commentary, and are analyzed and discussed with the help of generic concepts and tools derived from visual studies, anthropology, and sociology. We try to present various dimensions of analyses of everyday life with the help of a sociological and cultural reflection on their photographic visualizations.

*

In the first chapter, we present the exhibition of Paulina Bunio-Mroczek and Jagoda Przybysz, entitled *The Visualization of Gentrification and Poverty. Symbols of Social Position in a Revitalized City. The Case of Łódź*. The authors present the problem of gentrification and poverty as two sides of the same landscape of the city’s transformation. The sudden

przekształceń miasta. Nagłe bogacenie się mieszkańców jest ściśle związane z rozszerzaniem się sfer ubóstwa. Było tak na początku budowania przemysłowej Łodzi, jest tak obecnie, gdy po krachu systemu komunistycznego w roku 1989 miasto zaczęło wydobywać się z biedy spotęgowanej przez upadek przemysłu włókienniczego.

Przedstawione fotografie są nie tylko znakomitym uzupełnieniem i komentarzem do cytatów z tekstów naukowych, opisujących w zdystansowany sposób zjawiska ubóstwa, przemian i rewitalizacji miasta, lecz także odwołują się do stanów emocjonalnych uczestników życia codziennego i są przepełnione symboliką uczuciową. Wywołują odczucia, związane z przemianami, wykluczeniem i barierami społecznymi, często generują także skojarzenia z niemocą i poczuciem bezradności wobec zachodzących zmian. Jednocześnie świadczą o tym, że gdy coś znika z przestrzeni społecznej, nie zawsze w to miejsce pojawia się coś nowego. Niekiedy pozostaje pustka, a stare trzyma się mocno, jak na fotografii (1.14), gdzie ślad na murze po nieistniejącym budynku sąsiaduje z nadal zamieszkiwaną starą, zniszczoną kamienicą.

Zrozumienie fotografii wymaga także spojrzenia na jej odbiór (Konecki 2011a), o którym często myśli fotograf. Zatem kontekst tworzenia fotografii zawiera już w sobie możliwą predykcję jej recepcji. Nie zawsze odbywa się to świadomie, wielu twórców funkcjonuje w określonych kolektywach myślowych (Fleck 1979). Środowiska artystyczne, tak samo jak naukowe (w tym socjologiczne), tworzą i podtrzymują określony styl myślenia, w ramach którego nieświadome wybory są ucieleśnione. Nieświadomość pewnych nastawień percepcyjnych wcale nie świadczy o braku racjonalnej myśli, ale raczej o tym, że nasze zmysły nastrajają się

enrichment of the inhabitants is closely related to the expansion of poverty. This happened at the beginning of the industrial development of Łódź, and it is also happening now. However, we can notice that after the collapse of the communist system in 1989, Łódź began to recover from the poverty that had been compounded by the collapse of the textile industry.

The presented photographs are not only a great complement and commentary to quotes from scientific texts, presenting in a distanced way the phenomena of poverty, change, and the revitalization of the city, but they also refer to human feelings and are full of emotional symbolism. They evoke emotions connected with transience, exclusion, and social barriers. Often, they also evoke associations with powerlessness and a sense of helplessness in the face of the changes. At the same time, they show that when something disappears from the social space, something new does not always appear in its place. Sometimes there is emptiness, and the old things and spaces are held tight—see the wall with the trace of a non-existent building in the photo (1.14), and there are old and dilapidated tenements that are still inhabited.

Understanding photography also requires a look at its reception (Konecki 2011a). A photographer often thinks about this reception, as well, so the context of creating photographs also includes a possible prediction of how they will be received. This is not always done consciously. However, many artists function in specific thought collectives (Fleck 1979). Artistic circles, as well as scientific ones (including sociological), create and maintain a specific style of thinking, in which unconscious choices are embodied. The unconsciousness of certain perceptual attitudes does not

wobec rzeczywistości w określony sposób, a wzrok odbiera pewne rzeczy szczególnie wyraźnie i koncentruje się przede wszystkim na wybranych punktach – ignorując inne.

Wystawa, o której mowa miała charakter interakcyjny – jej widzowie mogli poznawczo i emocjonalnie odnieść się do oglądanych obrazów. Wrażenie „opuszczenia”, wzbudzone przez fotografię (1.18), skłoniło ich do generowania mało optymistycznych etykiet językowych, wskazujących na nieodwracalność zmian, zniszczenie, a także niepewną przyszłość („opuszczone”; „rewitalizacja w toku”; „ośrodek przemysłowy”; „koszt nowoczesności”; „dokąd idziesz – donikąd?”; „prawdopodobnie to się zmieni”; „ludzie zostali tu pochowani”; „zmęczenie przeszłości”).

Cytaty pod zdjęciami są niezwykle poruszające, pozwalają połączyć sfotografowane budynki i przestrzeń w jedno wyobrażenie gentryfikacji i ubóstwa. Mamy tu dwa zjawiska, sąsiadujące w miejskiej przestrzeni i w świadomości mieszkańców. Na fotografiach widzimy jeszcze pewien naddatek symboliczny, a mianowicie przemijalność materialnych obiektów, a wraz z nimi również pewnej epoki, czasów przemysłowej świetności miasta. Historyczność przestrzeni może być ujęta w jednej fotografii, poprzez „porównawcze kontrastowanie” – obok nowoczesnego hotelu widzimy ruiny starych budynków (1.1).

Autorki i współpracujący z nimi fotograf Robert Bobryk wykazują dużą świadomość etyczną, dotyczącą socjologicznego fotografowania. Na zdjęciach nie pojawiają się ludzie, bowiem, jak twierdzą badaczki, przypisanie etykiet gentryfikacji lub ubóstwa mogłoby sfotografowane osoby stygmatyzować. Widzimy zatem, że kontekst powstawania wizualnej reprezentacji gentryfikacji i ubóstwa jest istotny dla naszej

indicate a lack of rational thought, but rather the fact that our senses position themselves in a certain way towards reality, and our sight takes in certain things particularly clearly and focuses primarily on certain points – ignoring others.

The presented exhibition had an interactive character – viewers could cognitively and emotionally refer to the images being viewed. The reception could be analyzed. The impression of “abandonment” aroused by photograph (1.18) did not prompt them to generate many optimistic linguistic labels, indicating the irreversibility of change, destruction, as well as an uncertain future (“abandoned”; “revitalization in progress”; “industrial center”; “cost of modernity”; “where are you going – nowhere?”; “it will probably change”; “people have been buried here”; “fatigue of the past”).

The quotes under the pictures are very touching. They allow the observer to combine the photographed buildings and space into one image of gentrification and poverty. We have two phenomena living side by side in the urban space and in the consciousness of the inhabitants. We can see a symbolic surplus in the photographs, namely transient material objects and with them also a certain era, the industrial splendor of the city. The historicity of the space can be captured in one photograph, through “comparative contrasting,” where apart from a modern hotel, we can see the ruins of old buildings, like in the photo (1.1).

The authors, and the photographer Robert Bobryk who cooperated with them, show high ethical awareness regarding sociological photography. People do not appear in the pictures, because while assigning labels of gentrification or poverty, any people who are photographed could be stigmatized. That is what

interpretacji fotografii. Wiemy, dlaczego nie pojawiają się na niej ludzie, mimo że te zjawiska dotyczą głównie mieszkańców, a nie wyłącznie obiektów materialnych. Bez kontekstu tworzenia i prezentowania fotografii (Konecki 2011a: 140–141) nie byłibyśmy w stanie odpowiedzieć, dlaczego nie ma na nich mieszkańców.

Mimo to symbolika zawarta w fotografiach oraz ich opisach pozwala usytuować społeczne pozycje osób, które zamieszkują fotografowaną przestrzeń. Nie widząc osób, możemy je sobie wyobrazić poprzez skojarzenia z przedstawioną przestrzenią i materialnymi obiektami. Symbole uczestniczą w naszej grze wyobraźni, którą musimy uruchomić, by zrekonstruować znaczenia zaledwie sugerowane w fotografiach. Ich dopełnienie jest możliwe poprzez odniesienia nie tylko do treści cytatów, lecz także do osobistego doświadczenia przestrzeni miasta. Nasz odbiór konstruuje znaczenia, których potencja zaledwie tkwi w fotografowanej symbolice przestrzeni.

*

W rozdziale drugim Waldemar Dymarczyk i Anna Trześniewska opisują wystawę *Fotografie zdeindustrializowanej Łodzi. Obraz miasta z perspektywy lokalnych i społecznie zaangażowanych fotografów*. Autorzy we współpracy ze znanymi łódzkimi fotografikami przedstawiają industrialne miasto w jego przeszłym rozwoju, upadku oraz perspektywie przyszłości. Czy ma szansę zyskania nowego oblicza? Czy przekleństwo przeszłego przemysłu, stanowiącego kiedyś błogosławieństwo obfitości i bogactwa dla nielicznych, będzie nadal unosilo się nad miastem? Gdy spoglądamy na Łódź z góry, widzimy chwalebna przeszłość, jak na fotografii (2.11) „Kamienica Karola Scheiblera przy ulicy Próchnika”, natomiast gdy schodzimy w dół,

the author claims. We see, therefore, that the context of the emergence of the visual representation of gentrification and poverty is important for our interpretation of photography. We know why people do not appear, despite the fact that these phenomena refer mainly to the inhabitants, not just to material objects. Without the context of the creation and presentation of the photographs (Konecki 2011a: 140–141), we would not be able to answer the question: Why are there no residents in the photographs?

Nevertheless, the symbolism contained in the photographs and their descriptions allow us to situate the social positions of the people who inhabit the photographed space. Without seeing people, we can imagine them through associations with the presented space and the material objects. The symbols come into our game of the imagination, which we must initiate to reconstruct the meanings suggested only in photographs. Their fulfillment is possible by referring not only to the content of the quotations, but also to our personal experience of the city space. Our reception constructs meanings whose potential lies in the photographed symbolism of space.

*

In the second chapter, Waldemar Dymarczyk and Anna Trześniewska describe the exhibition *Sociological photography of a de-industrialized Łódź. An image of the city from the Perspective of Local and Socially Engaged Photographers*. The authors, in cooperation with well-known photographers from Łódź, present the industrial city in its past development, decline, and the future. Does it have a chance to build a new face? Will the curse of a past industry, which was once a blessing for abundance and wealth for some

pojawia się brud i upadek, jak w przypadku fotografii (2.7) „Tu była kiedyś praca”. Góra–dół, wznoszenie się i upadanie. Czy na tym polega klątwa wisząca nad tym miastem? Z którym etapem tego cyklu mamy obecnie do czynienia?

Oprócz podziału na górę i dół istnieje też podział na prawo–lewo. Ulice dzielą się i jedna strona jest negatywem drugiej. Uprzywilejowana klasa średnia uczęszcza do teatru, który w swej szklanej fasadzie odbija drugą stronę ulicy, niezbyt zmodernizowanej, a wręcz zaniedbanej. W zwierciadle kultury odbija się niejako sylwetka społeczeństwa, jak na fotografii (2.13) „Teatr imienia Stefana Jaracza”. Przestrzeń nadal ma charakter dystynktywny, dzieli – jak na fotografii (2.14) „Urząd Pracy”, choć jak pokazuje fotografia (2.15) „Szlakiem łódzkich murali. Misch–Masch” nie słabnie nadzieja na połączenie dwóch niezbieżnych do tej pory światów.

*

Rozdział trzeci poświęcony jest wystawie autorstwa Łucji Lange, zatytułowanej *Przedmioty, które określają moją tożsamość. O społecznym życiu zabawek*. Porusza ona problematykę zabawy i roli zabawek w rozwoju człowieka. Czy można żyć bez zabawek? Nawet, gdy już ich nie potrzebujemy, mogą odgrywać wielką rolę w naszych wspomnieniach o czasach dzieciństwa, kiedy bawiliśmy się nimi, marzyliśmy o nich, gdy były niedostępne, a nawet, gdy nam się źle kojarzą.

Zabawki istnieją często w naszej świadomości jako oznaka przeżytego dzieciństwa i spełnienia lub niespełnienia marzeń, materializują wspomnienia dziecięcych przeżyć. Pielęgnowanie zabawek w życiu dorosłym jest jak pielęgnowanie swego „Ja” z przeszłości. Mimo że jest to już ktoś obcy, to pozostaje

people, remain in the city? When we look at the city from above, we see a glorious past, like in the photo (2.11) showing the tenement house of Karol Scheibler at Próchnika Street. However, when we go down there, we notice the dirt and the fall, like in the photograph (2.7) “Here used to be a workplace”. Top–bottom, ascent, and fall, is this the curse hanging over this city? In which stage are we currently?

In addition to the top–bottom division, we also have a right–left division. The streets are divided, and one side is the other’s negative. The privileged middle class attends the theater, whose glass walls reflect the other side of the street that is not very modernized or is even neglected. In the glass of culture, the shape of society is reflected, like in the photograph of the Stefan Jaracz Theater (2.13). The space is still distinctive; it shows the division of society, like in the photo (2.14) “Regional Labor Office”, although as in the picture (2.15) “Łódź murals route. Mischmasch”, there is hope for the connection of two worlds that are not so far away from each other.

*

The third chapter presents the exhibition by Łucja Lange, titled *Objects that define my identity. About the social life of toys*. The author writes about the social life of toys, about the fun, and the role of playthings in human development. Can you live without toys? Even when we do not need them anymore, they still hold an important place in our memories of the times we used them, or when we dreamed about them when they were unavailable.

Toys often exist in our consciousness as a sign of childhood and as signs of fulfilled or unfulfilled

nadal jakoś bliski. Powrót do niewinności ułatwia dotyk pluszowej zabawki, spojrzenie misia kojarzy się z bezpiecznym domem lub reflekssem spojrzenia troskliwych rodziców. Zabawka stanowi obiekt, z którym wchodzimy w interakcję (Konecki 2011b), a jeśli to czynimy, obiekt materialny „ożywa” w naszej wyobraźni i staje się realnym partnerem interakcji. Nie ma martwych przedmiotów, gdy nadajemy im znaczenia, które je ożywiają i wprowadzają do świata ludzkiego. Zabawka posiada agencję, która uruchamia całą kulturę i społeczną płaszczyznę dojrzewania i zamykania nas w świecie życia, z którego mogą nas wydobyć tylko inne zabawki i inne przypisywane im znaczenia.

Materialne obiekty dotykają nas nawet wtedy, gdy tego nie chcemy:

Przedmioty nie powinny nas dotykać, bo są martwe. Posługujemy się nimi, odstawiamy na miejsce, żyjemy pośród nich; są użyteczne i nic więcej. Ale mnie dotykają, to nie do zniesienia. Boję się wejść z nimi w kontakt, tak jakby były żywymi zwierzętami. Teraz już widzę; przypominam sobie lepiej, co poczułem kiedyś nad brzegiem morza, kiedy trzymałem ten kamień. Był to rodzaj łagodnego wstrętu. Jakież to nieprzyjemne! I to brało się z kamienia, tego jestem pewien, przechodziło z kamienia na moje ręce. Tak, właśnie to, na pewno to: jakby jakieś mdłości w rękach. (Sartre, 2017: 10; tłumaczenie Jacek Trznadel z wydania *Mdłości*, 1974)

Taki dotyk może się także zdarzyć w kontakcie z zabawkami. Dzieje się tak z różnych powodów, co niekiedy wynika z traum przeszłości.

dreams. They are material memories of children's experiences. Nursing toys in adult life is like nurturing your self from the past; although it has already become a stranger, it is still somehow close to us. The return to innocence is the touch of a plush toy; the look of a bear is the look of a safe home or a reflection of the gaze of caring parents. A toy is an object with which we interact (Konecki 2011b), and if we do it, the material object “comes alive” in our imagination and becomes a real partner of the interaction. There are no dead objects when we give them meaning. Given meanings revive them and bring them into the human world. A toy has an agency that activates the entire cultural and social plane of maturation, closing us in the lifeworld, which only other toys and other meanings attributed to us can get out of us for a while.

The material objects touch us even if we do not want it:

Objects should not touch because they are not alive. You use them, put them back in place, you live among them: they are useful, nothing more. But they touch me, it is unbearable. I am afraid of being in contact with them as though they were living beasts. Now I see: I recall better what I felt the other day at the seashore when I held the pebble. It was a sort of sweetish sickness. How unpleasant it was! It came from the stone. I'm sure of it, it passed from the stone to my hand. Yes, that's it, that's just it a sort of nausea in the hands. (Sartre 2017: 10)

Such a touch could also happen while we are handling some toys. It can occur for various reasons, e.g., because of different traumas of the past.

*

Rozdział czwarty przybliży wystawę przygotowaną pod kierunkiem Anny Kacperczyk pt. *Opowieści o wspinaniu. Historia łódzkiego środowiska wspinaczkowego na fotografiach i w przedmiotach materialnych*. Wspinacze z łódzkiego środowiska wspinaczkowego postanowili udokumentować swoją historię. Przedstawione fotografie ukazują nie tylko ważne postaci reprezentujące tę grupę, lecz także sprzęt wspinaczkowy oraz to, z czym uczestnicy wchodzi w interakcje – góry i skały. Widzimy przemiany związane z materialną bazą wspinania. Fotografie chwytają zatem wymiar historyczny społecznego świata wspinaczki (Strauss [1978] 1990; Kacperczyk 2016). Oprócz wysiłku i zmagania z górami dostrzegamy także na fotografiach życie codzienne wspinaczy, uwarunkowania ich działań. Wiele archiwalnych zdjęć wywołuje nostalgię. Wspomnienia minionych lat zostały zachowane w Łódzkim Archiwum Wysokogórskim (<http://archiwumgorskie.pl/>).

Fotografia pełni zatem rolę zatrzymywania w pamięci zdarzeń, postaci i miejsc, które ujęte w jednym obrazie oddają atmosferę i znaczenie wspinaczki. Fotografujący sami nadają te znaczenia. Z analiz fotografii wynika, że wspinaczka jest przedsięwzięciem kolektywnym. Obiektów koncentruje się nie tylko na działającej jednostce, lecz także na scenerii, w której odbywa się wspinanie oraz na partnerach, bez których zdobywanie szczytów byłoby niemożliwe. Wielu fotografów-wspinaczy wykonywało zdjęcia, by dokumentować swoje osiągnięcia, stając się jednocześnie dokumentalistami epoki, w której działali. Ich zdjęcia odsłaniają sposoby wspólnego przeżywania ryzyka oraz chwile zwycięstwa nad materią nieożywioną i nad sobą.

*

The fourth chapter presents the exhibition prepared under the direction of Anna Kacperczyk, *Climbing Stories. The history of Łódź's climbing community in photography and material artifacts*. The participants of the climbing environment in Łódź decided to document their history. The photographs show not only important figures from this community, but also the climbing equipment and the matter itself with which the participants interact: mountains and rocks. We see changes and innovations related to the material base of climbing – the climbing gear and clothes. The photographs, therefore, capture the historical dimension of the social world of climbing (Strauss [1978] 1990; Kacperczyk 2016). In addition to the effort and struggle with the mountains, we also see the everyday life of climbers and the conditions of their climbing activities. Many archival photos arouse feelings of nostalgia. The past of the climbing community of Łódź has also been preserved in the Łódź High Mountain Archive (<http://archiwumgorskie.pl/>).

Therefore, photography plays the role of retaining memories of past events, figures, and places that, sometimes in one image, give us the atmosphere and meaning of climbing. The photographers give these meanings by themselves. Analysis of the photos shows that mountaineering is a collective undertaking, although the focus of the lens is often on one person; however, without cooperation with others, it would be impossible to climb the peaks. Many climber-photographers took pictures to document their achievements, and they became documentarists of the time they were climbing. They documented a common way of experiencing the risk and victory over inanimate nature, and themselves.

*

W rozdziale piątym Karolina i Kamil Głowaccy prezentują swoją wystawę zatytułowaną *Symbole rytuałów ślubnych ukryte w kadrze. Obrazy więzi społecznych poza życiem codziennym*. Znajdujemy tu bogactwo chwil uchwyconych w kadrze przez parę socjologów, a zarazem profesjonalnych fotografów, specjalizujących się w fotografii ślubnej.

Autorzy wykazują się wiedzą antropologiczną na temat ceremoniału ślubnego w jego rozlicznych odmianach i wariantach. Fotograf musi dobrze znać obszar, który utrwała na zdjęciach, by znaleźć się w odpowiedniej chwili we właściwym miejscu. Nawet gdy zdarzają się sytuacje niezaplanowane, pewien cykliczny rytm wydarzenia jest rozpoznawalny i przebiega według określonych reguł. Autorzy wizualizują ten cykl i dokumentują go w sekwencjach fotografii, które w istocie stają się badaniem wizualnym współczesnych rytuałów przejścia. Ukazany jest interakcyjny wymiar ceremoniału, relacje społeczne oraz ich ramy kulturowe.

Ceremonie ślubne to temat jednocześnie socjologiczny i antropologiczny. Współcześnie ujawniają one przemiany społeczne, które dokonały się w ostatnim czasie w tym obszarze. Są przedstawieniami robionymi na pokaz, ukazującymi status społeczny nowożeńców i ich rodzin, a także społecznie wytworzoną regułę domniemanego szczęścia i trwałości zawartego związku. Wszystko to odbywa się w atmosferze bez troski, na rytuał nałożona jest rama rozrywki, a jej symbole wskazują, że małżeństwo ma obecnie dostarczać rozrywki i uciech.

Fotografie ceremoniału ślubnego dokumentują również inne procesy, zachodzące we współczesnym społeczeństwie. Prywatność zostaje upubliczniona, jak

*

In the fifth chapter, Karolina and Kamil Głowacki present their exhibition entitled *Symbols of wedding rituals hidden in the frame. Pictures of social bonds beyond everyday life*. We find here a wealth of moments captured in the frame by a couple who are sociologists and also professional photographers specializing in wedding photography.

The authors show their anthropological knowledge about wedding ceremonies in its numerous variations and forms. A photographer must know well the area that he is photographing to be in the right place at the right time. Even when unplanned situations arise, a certain cyclical rhythm of an event is recognizable, and it proceeds according to specific rules. The authors visualize this cycle and show it in the sequences of photographs, which in essence become a visual investigation of this contemporary rite of passage. The interactive dimension of the ceremony, the social relations, and the cultural framework of these relations are shown in the photographs.

Wedding ceremonies are sociological and anthropological themes at the same time. Contemporary ceremonies reveal social changes that have recently occurred in this area. They are performances made for the show, to present the social status of the newlyweds and their families, as well as the socially created rule of presumed happiness and the permanence of the relationship. All this takes place in a carefree atmosphere; the frame of entertainment is imposed on the ritual, and these symbols also indicate what a marriage is supposed to be: it should provide entertainment and fun.

The photographs of the wedding ceremonies also show other processes occurring in contemporary society. Privacy is made public here, which is visible in

na zdjęciach z przygotowań do ceremoniału (5.1–5.4), a „rozrywkowość” (5.12–5.17) staje się elementem poważnych zdarzeń, takich jak ślub i przyrzeczenie wierności na całe życie.

*

Konkluzje

Analizując zdjęcia życia codziennego możemy dostrzec i lepiej zrozumieć ramy prezentacji niektórych zachowań. Ramy odniesień są czasami obecne tylko w formach wizualnych (na przykład performatywna ceremonia ślubna, ale także jej fotografowanie, stanowiące integralną część performatywności i prezentacji rytuału). Tak właśnie ów rytuał definiuje współczesna kultura. Możemy zrozumieć więcej, gdy zobaczymy więcej. Wzrok jest niezbędny do zrozumienia codziennego życia, które jest jedynym i bezpośrednio dostępnym dla nas światem. Używamy zmysłów, aby go zrozumieć. Obrazy wizualne mogą uaktywniać także inne zmysły, odbierające zapach lub smak. Widząc zniszczone podwórka, wysłużone mury fabryk, możemy poczuć zniszczenie i dewastację, natomiast oglądając nowo wybudowane budynki niemal czujemy zapach cementu i świeżej farby oraz doświadczamy naprawdę, we własnym ciele, co to znaczy transformacja miasta.

Studiując codzienność, unikamy błędu abstrakcjonizmu (Douglas 1970: 11), pojawiającego się wtedy, gdy socjologowie nie interesują się faktycznymi sytuacjami tworzenia znaczeń. Wizualne obrazy życia codziennego mogą dostarczać nam materiałów do analizy tego zjawiska i pozwalają zrozumieć, jak żyjemy tu i teraz, w świecie życia, nie w abstrakcyjnym polu sił strukturalnych, które czynią nas pasywnymi marionetkami. Doświadczanie świata, życia można

*

the photos from the preparation for the ceremony (5.1–5.4), and “entertainment” (5.12–5.17) becomes an element of serious events such as a wedding and the sacred promise of loyalty for the whole life.

Conclusions

What can we get from photographs of everyday life? We can get a better understanding of daily experiences and see the presentational frame of some behaviors. Sometimes the frame is presented mainly in the visual form. It could be performative, like a wedding ceremony, but the act of photographing is also an integral part of the performativity and presentational aspect of the ritual. Contemporary culture defines the ritual in such a way. We can understand more when we see more. Sight is indispensable in understanding the everyday life that is our only directly available world. We use our senses to perceive and to understand it. Visual images can also evoke other senses, like smell or taste. Seeing derelict courtyards or demolished factory walls, we can smell the dilapidation and feel the devastation. Seeing newly built edifices, we can smell the cement and fresh paint, and really feel in the body what the transformation of the city means.

Studying everyday life, we avoid the fallacy of abstractionism (Douglas 1970: 11). The fallacy happens when sociologists do not see what the situations of the creation of meanings look like. The visual images of everyday life can give us materials to analyze social phenomena and understand how we live in situations that are located here and now, in the lifeworld, not in the abstract field of structural forces that make us passive puppets. It is possible to investigate the experiences in the lifeworld with the help of photography.

badać za pomocą fotografii. Naturalna metoda obserwacji staje się metodą humanistyczną. Ludzka perspektywa zawiera się w wizji życia codziennego, jeśli szukamy znaczeń, które ludzie nadają swojemu życiu. Ta metoda badań daje również czytelnikom i widzom narzędzie do weryfikacji wniosków lub interpretacji, które zostały sfotografowane i opisane. Publiczni uczestnicy, widzowie, stają się wówczas częścią sytuacji badawczej.

The natural method of observation becomes a humanistic one. The human perspective is included in the vision of everyday life if we look for the meanings that people give to their life. This method of research also gives the reader and viewer the tools to verify the conclusions or interpretations of what was photographed and described. The public participants are part of the situation of the investigation.

Literatura | Literature

Douglas, Jack (1970), *Understanding Everyday Life: Toward the Reconstruction of Sociological Knowledge*, Chicago: Aldine.

Durkheim, Émile (1966), *Suicide: A Study in Sociology*, New York: Free Press.

Fleck, Ludwik (1979), *Genesis and Development of a Scientific Fact*, ed. Thaddeus J. Trenn, Robert K. Merton, foreword by Thomas Kuhn, Chicago: University of Chicago Press.

Kacperczyk, Anna (2016), *Spoteczne swiaty. Teoria – empiria – metody badań. Na przykladzie spoteczno swiata wspinaczki* [Social Worlds. Theory, Methods, Empirical Research. An Example of the Social World of Climbing], Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Konecki, Krzysztof T. (2011a), *Visual Grounded Theory: A Methodological Outline and Examples from Empirical Work*, “Revijski za sociologiju”, vol. 41, no. 2, pp. 131–160.

Konecki, Krzysztof T. (2011b), *Zapomniani aktorzy spoteczni. Interakcje z przedmiotami, interakcje z naturą, czyli kilka słów o nowym „przedmiocie/*

podmiocie” analizy socjologicznej [Forgotten social actors. Interactions with objects, interactions with nature, or a few words about a new “object/subject” of sociological analysis], [in:] Adriana Mica, Paweł Łuczeczek (ed.), *Ludzie i nie ludzie. Perspektywa socjologiczno-antropologiczna* [Humans and not humans. Socio-anthropological perspective], Pszczółki: Wydawnictwo Orbis Exterior, pp. 115–136.

Prus, Robert (1996), *Symbolic Interaction and Ethnographic Research. Intersubjectivity and the Study of Human Lived Experience*, Albany: State University of New York Press.

Sartre, Jean Paul (2017), *Nausea*, US: Ishi Press International.

Strauss, Anselm L. (1984), *Social Worlds and Their Segmentation Processes*, “Studies in Symbolic Interaction”, ed. Norman Denzin, no. 5, pp. 123–139.

Strauss, Anselm L. ([1978] 1990), *A Social World Perspective*, [in:] Anselm L. Strauss (ed.), *Creating Sociological Awareness. Collective Images and Symbolic Representations*, Transaction Press: New Brunswick, NJ, pp. 233–244.

01.

Wizualizacja gentryfikacji i ubóstwa. Symbole pozycji społecznej w zrewitalizowanym mieście. Przypadek Łodzi

Visualization of gentrification and poverty. Symbols of social position in a revitalized city. The case of Łódź

Paulina Bunio-Mroczek

Uniwersytet Łódzki
University of Łódź

Jagoda Przybysz

Szkoła Główna Gospodarstwa
Wiejskiego w Warszawie
Warsaw University of Life
Sciences – SGGW

Bieda i gentryfikacja to powiązane ze sobą zjawiska. Można je obserwować i analizować w kontekście procesów rewitalizacji zachodzących w przestrzeni miejskiej. Łódź, która jako pierwsze polskie miasto rozpoczyna kompleksowy program rewitalizacji, może posłużyć jako wielkie obserwatorium zarówno procesów ubóstwa i wykluczenia społecznego, jak i gentryfikacji.

Miasto Łódź było stolicą polskiego przemysłu tekstylnego. Transformacja od systemu socjalistycznego do kapitalistycznego spowodowała dezindustrializację i pauperyzację klasy robotniczej. W latach 90. XX w. obszary miasta zamieszkiwane przez robotników, usytuowane w centrum i dookoła niego, przekształciły się w enklawy biedy, gdzie zniszczone kamienice zamieszkiwane są w dużej mierze przez ludność doświadczającą ubóstwa. Niedoinwestowanie, dekapitalizacja i postępująca degradacja tkanki mieszkaniowej, obok powstawania społecznie i ekonomicznie nieuprzywilejowanych „bezsilnych gospodarstw” (Beauregard 1986; Smith 1996), wymieniane są jako elementy procesu gentryfikacji. Bardzo długo Łódź postrzegana była jako miasto biedne i brzydkie (1.7, 1.8, 1.12).

W teorii, rewitalizacja ma przeciwdziałać ubóstwu i jest procesem, w ramach którego mają zostać „przywrócone do życia” zaniedbane miejskie obszary, a jakość życia ich mieszkańców ma się poprawić. Polskie akty prawne (najważniejszym z nich jest Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.) definiują rewitalizację jako „proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych”. Rewitalizacja ma być realizowana kompleksowo, w sposób zintegrowany, z uwzględnieniem potrzeb lokalnych społeczności, z naciskiem na przestrzeń i lokalną

Poverty and gentrification are interrelated phenomena that are evident within the context of the revitalization processes underway in urban spaces. The city of Łódź in central Poland, which is the first Polish city to introduce a comprehensive and complex revitalization program, constitutes a large-scale example of each.

Łódź was once the center of the Polish textile industry, but the transition from socialism to the global capitalist system led to deindustrialization and the pauperization of the working class in the city. During the 1990s, the former workers' districts that were located in and around the city center were transformed into pockets of poverty, largely inhabited by poor individuals and families living in dilapidated tenement housing. Disinvestment, devaluation, and the deterioration of inner-city housing, as well as the creation of “powerless households” who are socially and economically weak (Beauregard 1986; Smith 1996), are acknowledged elements of the gentrification process. Łódź itself came to be regarded as both “poor” and “ugly” (1.7, 1.8, 1.12).

In theory, revitalization is intended to counteract poverty, comprising a process intended to resurrect deprived urban areas and improve the quality of life of those who reside there. Polish law, particularly the Bill on Revitalization that was passed by the Polish Parliament on October 9, 2015, defines revitalization as “a process of leading the ruined urban areas out of crisis” that is complex, integrated, and focused on local communities, spaces, and economic activity. Łódź Municipality, which the law views as responsible for coordinating and leading the revitalization

gospodarkę. Miasto Łódź, które według zapisów ustawy o rewitalizacji jest odpowiedzialne za koordynowanie i programowanie rewitalizacji, definiowało ją jako szeroki proces społecznych, przestrzennych i ekonomicznych zmian na obszarach, które – jak centrum Łodzi – znajdują się w kryzysie (1.4, 1.9, 1.10, 1.11).

Na zdjęciach prezentowanych podczas wystawy można było zobaczyć właśnie owe „obszary w kryzysie”. Są to miejsca, które były lub wciąż są enklawami biedy, ale w ramach realizowanej obecnie polityki miejskiej mają stać się najatrakcyjniejszymi oraz przyjaznymi dla ich użytkowników obszarami miasta. Jak zostało zapisane w dokumentach miejskich, „chodzi o to, żeby w takim miejscu dobrze się przebywało, mieszkało i pracowało [...]. Poprawa przestrzeni musi iść w parze z polepszeniem warunków życia, co zapewniają szerokie działania społeczne, kulturalne, edukacyjne czy ekonomiczne podejmowane w tym procesie” (<http://uml.lodz.pl/rewitalizacja>, dostęp: 13.04.2014, por. *Gminny Program Rewitalizacji dla Miasta Łódź 2026+*). Projekt rewitalizacji, zakładający wytyśnienie od nowa i wybudowanie od nowa centrum Łodzi, ma na celu wyeliminowanie biedy, ale może prowadzić do gentryfikacji (1.1–1.15).

Rewitalizacja nieuchronnie wywołuje zmiany w strukturze społecznej rewitalizowanych przestrzeni. Literatura naukowa oferuje różne definicje i teoretyczne interpretacje procesu gentryfikacji (Lees i in. 2010). Unikając jednoznacznie negatywnej oceny procesu gentryfikacji, proponujemy jej definiowanie jako wzrostu liczby i udziału mieszkańców o relatywnie wysokim statusie społeczno-ekonomicznym na zdegradowanych i postrzeganych do tej pory jako nieatrakcyjne do zamieszkiwania obszarach miasta.

process now underway there, defines revitalization as a broad process of social, spatial, and economic change in the area, which as a whole – like the center of Łódź – is an “area in crisis” (1.4, 1.9, 1.10, 1.11).

The pictures we chose for the exhibition present the so-called “areas in crisis” – places that used to be, or still are, poverty enclaves, but which are supposed to become the most attractive and people-friendly areas of the city according to current municipal policy. The municipal revitalization program states that “it is all about making the center of Łódź a better place to be, to live, to work. Improvements in space and infrastructure must go hand-in-hand with improvements in the quality of life, which are to be ensured through broad social, cultural, educational, and economic changes” (<http://uml.lodz.pl/rewitalizacja>, accessed 13.04.2014; see also *the Municipal Program for the Revitalization of Łódź 2026+*). But although the megaproject of re-inventing and re-creating “The New Center of Łódź” is meant to eradicate poverty, it also involves gentrification (1.1–1.15).

Revitalization inevitably evokes changes in the social structure of revitalized spaces, and the academic literature provides numerous definitions and theoretical interpretations of the process of gentrification (Lees et al. 2010). Insofar as we seek to avoid an explicitly negative a priori evaluation of the gentrification process, we propose defining gentrification as growth in both the number and percentage of residents with relatively high socioeconomic status in deprived city areas that until now have been perceived as unattractive. However, there is no single interpretation of the possible results of gentrification. For example, one may ask: